V A R G A C S A B A

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL

Berzsenyi Dániel: *„A magyar nyelv tán az egész óvilág nyelveinek gyökere és anyja.”*

http://www.frigkiado.hu/

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 1.

FÜG

A füge függ, bármelyik nyelven is mondják: angol ‘fig’, francia ‘figue’, dán ‘fige’, német ‘feige’, héber ’fagg’ (lásd: függ). Latin ’figo’=függeszt, ‘ficus’=füge, fügöly, ‘defigo’= felfüggeszt, ‘ficósus’=fügölyös. Lásd ehhez a függőleges szó felépítését: füg, fügöly, fügölyeg, fügölyeges>függőleges. A füg-öt régen fig-nek ejtettük: fige, figés, tehát ez a régebbi i-s változatunk terjedt el a nagyvilágban. Füg hangsúlyozott g-vel ejtve lesz figg, függ. A csúf fika is függ, akár a függő a fülben, avagy a függöny a karnison. Füg ty-vel ejtve: fity, fityeg, fityma, fityula. Innen az, hogy a hüvelykujjnak a mutatóujj és középső ujj közüli kidugása egyaránt lehet fityisz is és füge is: íme, nyelvünk pontosan emlékezik mindenre a múltjából, ha mi magunk már nem is. Ógörög ’fukofantosz’= fügét mutat, értsd kötözködő. (Ez az összetett ógörög kori szavunk f>b hangmódosulással ma is használatos: bakafántos). Angol ’fig’: fügefa, ’fico’: fügemutatás. A fik, fig, füg, függ szó pontosabban megérthető a régi képpel, eredeti értelmével: fog=megköt, szorít, tart. S így már megértjük, hogy miért lehet egyaránt fogós a kérdés is és a széklet is! E magyar fog szót-képet tartalmazza pl. az ógörög ‘pogkakosz’ is, melyben f>p hangváltással ’pog’=fog, ’kakosz’=kaka (lám, ez a szavunk is megvan még), s e két szó együtt: ‘fogkakosz’=székrekedés, de rettenetes jelentése is van, ami azt hiszem érthető. Ez a görög kori kifejezésünk egésze is meg van még, csak már kissé bő lére eresztettük. Például amikor a doktor néni valamilyen szert ajánl a kicsi hasmenésére, ezt mondja: „ez majd megfogja a kicsi székletét”. (Ma e fog-ot a „szorul” fejezi ki, lásd: fog=szorít, tart.) Ám a szánkban is ott fehérlik a fog, mert hogy szintén: szorít, tart, megköt, mint a harapófogó, de a valamit elkapó kéz is fog, és a festék is fog (régen nem voltak szófajok, ezek a romlás virágai), továbbá fogalom: megfogott, pontosabban „fogjul ejtett”. Aztán még: fogoly, fogda, fogat, fogad, fogas, fogás, kifogás, függelem, független stb. A fogból lágyan ejtett g-vel a fagy is: „ – Ma fogós az idő“, azaz fog=fagy van. A lényeg itt is látszik: „megfagyott (megdermedt=megkötött) a vér az ereimben”. Ősgörög ’paga’, ógörög ’pagosz’ egyaránt=fagy (lásd a már említett f>p hangváltást és g>gy lágyulást, tehát mai kiejtéssel ezek: fagya, fagyosz).

fog, füg, fig, fic (ejtsd: fik), fik, fiksz, fuko, pog, pag, fagg, függ, feig, fagy, fegy, fity

egyetlenegy ősi szavunk ez – tizenöt féle kiejtéssel

Máris ajánlom, tessék l á t n i : mert a végtelen régiségben látványa alapján neveztünk meg mindent. Aki ráérez a „szólátás“ ízére, csodálatos szellemi világba lát bele. „A kőkor szava: kép”.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 2.

BOG

Az alapgyök: bo="ívesre hajló". Egyik bővítménye: bo-og, ez összevontan ejtve: bog. A benne rejlő kép: „csomódad, dudoros, íves hajlású valami" (Pl. német: 'bogen', 'bug'= görbület). Ez ősképből a bogos, bogáncs, boglya, boglár, buga, fordítva guba. A bogár és a bagoly is bog. Dudoros oldaláról neveztetett el a bögre és a bogrács is. A bog lágyan, gy-vel is ejthető: bogyó, bögyörő, bögy, bugyor, bugyelláris, bugyog, buggyos, bugyi, bugyolál. A forrásban lévő vízben pl. sok kis „buggy" keletkezik, lásd bugyogó víz, de a ruhadarab is bugyogó, mert azonos a kép. E bog gyökből az angol 'bug'=bogár, 'bag'= bugyor (zacskó), svéd 'bagg'. A gy helyett ty is ejthető: bütyök, batyú (pl. a túrós batyú is), butykos, minek alapjából a 'butelia'. Német 'Bugt'=bütyök. A b m-vé is válhat: batyú>motyó, bögyörő>mogyoró, bog>mag. A gyök végén ny is lehet: mony a tojás is és a here is, mert bogy mindkettő. Érdekes még a bodza szó is: a bogyózó szó összevontan ejtve.

A b-t p-nek ejtve adódik a bog-ból a pog, innen a pogácsa (bog-ács), német: 'pack', mert bog, bugyor ez is, ahogy a pacal, a pocak, a pók és a poggyász is. Az angol 'baggy'= bugy, bugyor, a 'baggage' pedig szintén magyar, a poggyász b>p változata. Ugyanez a francia 'bagot', 'bagage'= poggyász is.

A bog szó zöngétlenül ejtjve: bok, buk, bek, bék. Innen az egyaránt bogot jelentő bokor és bokréta. Német 'Bukett': bokréta. A kócos gyereket, s a pulit is bogossága miatt nevezzük így: buksi. De a boka is bog, továbbá latin: 'bacca'=bogyó, 'baccátus'=„gyönggyel ékesített", értsd: bogyós. Francia 'bacciforme': bog, bogyó formájú. De a béklyó is bog (boglyó, bogol).

Ám mi köze lehet egymáshoz az egyazon gyökű béklyónak és békének?

Aki lát, hamar rájön. Mert nem csak a béklyó, hanem a béke is bog: amit megkötöttünk. Kötés. A frigyet, a szövetséget, a szerződést is kötjük, s az ezáltal keletkezett csomó a bog>bok, bék.* Hun 'bek'=békés. E bék(e) szavunk b>p módosulattal: olasz 'pace', angol 'peace', szláv 'pokoj', latin 'pax', franczia 'paix'. (Az x úgy kerül ide, ahogy pl. a fog=fig, illetve pl. szék (pl. székely) szavakba is: 'fix', 'szax'.)

Bog, bag, bagh, bug, bugy, bogy, begy, bögy, bigy, bek, bék bok, buk, bacc, pog, pok, pók, poc, pac(e), pax, paix, pogy, poggy, baty, but, buty, moty, müty, mogy, mony

egyetlenegy ősi szavunk ez – harminc féle kiejtéssel.

Látjuk itt is: a szó változik, a kép marad. Aki meglátja ugyanazt az egyetlen közös képet, a bog-ot a boglya és a bagoly, a bokréta és a béke, a pók és a pax, a pogácsa és a boka, a bögre és a bogár stb. szavakban, s ezekben együtt is, már kezd belelátni a ma magyarnak nevezett ősnyelv, az egykori világnyelv csodálatos szellemi mélységeibe.

* A gondolatok útja kifürkészhetetlen. Ma is bogot, csomót kötünk a zsebkendőnk szélére, igaz csak azért, hogy valamit ne felejtsünk el. De aki utána gondol, látja, hogy ennek mélyén ugyanaz a gondolat áll, mint a béke gondolat-szó mélyén.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 3.

KAP

A Czuczor-Fogarasi szótárban: „kap igében alapfogalom a távol tárgy utáni nyulás, hajlás, görbülés, e szerént tiszta eleme a hajlást, görbülést jelentő ka”. Például kapó, elkap, felkap, kapkod, kapos=kapdos, kapaszkodó, kaptató, de kézzel is, lábbal is egyaránt kaphatni: kaptat, kapálódzik. Latin (latin c=magyar k) ’capto’=kapkod, ’capio’=kapás, fogás. Angol ’capture’=elkap (lásd alább: kaptár). Kap magas hangrendben kep, pl. kepeszt. A kap szót hallván tehát egy kis börleszk filmecskét kell látnunk magunk előtt: valaki kap, kapkod valami után, ugyanúgy, mint pl. zuhanyozás közben Chaplinként kaposunk a levegőbe röppent szappan után. Ha sikerül elcsípni, akkor elkaptuk, ha nem, akkor hosszan kapkodunk utána. Így már könnyen megérthető a „túlkapás” szó is. A szép lány is kapós. Kapkodnak, kepesztenek utána.

„Kapóra jön”: könnyen elkapható. „Összekaptak”, „rajta kapták”, „kikapni a kezéből”, „kapva kapni” valamin, „észbe kap”. A pecázó is a kapást várja. Latin ’captio’=kapás, francia ’captiver’=rabbá tesz, azaz elkap.

Érdekes a kapzsi szavunk. Ez a régi kaposi szó összevontan ejtett alakja. Az az ember kapzsi (kaposi), aki igyekszik mindent elkapni, megkaparintani maga számára, kapos minden után. Latin ’capesso’=kaposó, ’captátor’=”szenvedélyesen kapos valami után”.

Amivel a méhrajt elkapják, az a: kaptár, spanyolban ugyanez: ’captar’.

Nem csak a méhrajt, a gondolatot is kapossuk. Aki kezd érteni valamit, az „kapossa már”. Madárlátta szavunkkal: kapisgálja. Olasz ’capire’=ért. Német ’kapieren’=felfog, ésszel felér. A „képes rá”, is azt jelenti, hogy sikeres, jó kapó: könnyen felfogja, elkapja a lényeget. Ez a hasznos tulajdonság a „képesség”. Angol, francia ’capable’=képes valamire, spanyol ’captación’=felfogás. Latin ’capax’=képes, török ’kábil’ = lehető.

A Czuczor-Fogarasi szótárban: „KAPAT, /…/ kapni vagyis fogni parancsol”. Például elkapat. Tehát két valami összekapcsoltatása: kapatás. A kancát is kapatni viszik a csődörhöz. Ebből adódik az az alapos gyanú, hogy a szerelem nyilait lövöldöző kis angyalka, Cupidó (Ámor) neve sem egyéb, mint Kapató, csak kissé régiesen ejtve, írva a nevét. A dolga is az, hogy egyiket rákapassa a másikra. S ha talál Cupido (Kapató) nyila, létrejön a kapcsolat. Latin ’cupide’=szenvedélyesen, azaz kaposóan (vagyis kapzsin), ’capio’=elkap,’occupo’=elkapó. A madárlátta „kapacitál” szó jelentése sem egyéb, mint: „megpróbál valakit rákapatni valamire”.

Az a két valami, amit össze lehet kapatni: kapocs. Az összekapatás: kapocsolás=kapcsolás. Kapocs törökül és a szláv nyelvekben: kopcsa. Spanyol ’kapatasto’: a gitár húrjaira felkapcsolható, felkapatható szerkezet. Latin ’copulator’=összekapcsoló, ’copulatio’= összekapcsolás.

Látjuk: számtalan nyelvben épp ott áll a kap gyök, ahol ott kell lennie s ezzel együtt a kaposás gondolata is. De csak a magyarban van együtt az egész gondolatrendszer. Tehát ebből terjedt szét.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 4.

TAP

A tap-ban rejlő kép: két felület szorosan érintkezik. Pl. tapló, tapad (francia 'tapi'=lapuló, lásd: pl. falhoz tapad), tapéta (német 'tapete'=tapéta, francia 'tapissier'=tapétázó, latin 'tapes'=szőnyeg), tapint (német 'tippen'=tapintani, 'tupfen'=érinteni), tapogat (német 'tappen'), tapiz, tapasz, tapaszt (francia 'tapisser'=tapaszt, 'taper'=felken). Szanszkrit 'tup', ősgörög 'tüpto' : tap, top, tapod, toppant.

Két szép gondolat: tapasztal=kitapint, tapintatos=óvatosan érint.

Gyakorítva: taps (német 'taps'=legyintés, angol 'tap'=enyhe ütés, 'tip'=legyintés), tapiskol, tapos. Szanszkrit tup, hun 'tápál'=tapsol, ógörög tüpto, mordvin tapa- (taposni, ütni). Tap magas hangon: tipeg, tipródik. Tiper(eg), tipor, teper=topor: topor(og), topor(zékol). Német 'tappen' jelentése toporogni is, de tapogatni is. Lásd még: tappancs, topánka.

Sok mindenről árulkodik a toprongy szavunk. Jelentése megegyezik a „folt hátán folt" mondással. Csak megjegyzem, hogy a folt=felt (fel-t), ebből a föld, field, azaz felülre tett, az ősi monda szerint: „a tenger alól felhordott". A toprongy szó szerinti: „rongyon rongy". Német 'tüpfel'=foltocska. A toprongyban lévő top teljesen azonos az angol 'top' szóval, melynek jelentése: felül, tetején. Francia 'toper'=valamire rááll. Lásd még: 'topológia'.

Tap ellentétes jelentéssel: tépáz, tépelődik, tápászkodik.

A t ejthető c-nek is (pl. caplat), de cs-nek is. Ekkor a tap kiejtése: csap. Ezzel ráleltünk a hordón lévő csap titkára is: két felület összetapad, ahogy a tapló is a fához. Ez a jelentése a csapó (francia 'tapette'=légycsapó), csapda, megcsap, de a csapadék, csapzott, magas hangon csepp, csöpög, csepül, csépel (francia 'tapoir'=csapkodó, vagyis súlykoló), cséphadaró stb szavaknak is. A csapat szó pedig úgy jön ide, hogy az eredetileg: tapat. Azaz egybe tapadt, tapott, t>cs: csapott társaság (francia 'tapée'=csapat). Ez a csoport is. Angol 'tapping'=csapkodás, 'tapped'=csapra vert. És még: 'tapwater'=csapvíz, 'taphole'=csaplyuk, 'taphause'=csapház, 'tapster'=csapos stb . Mondhatnánk így is: csaphole, csapwater, csaphause stb., s itt a hause sem egyéb, mint ház.

Tap, csap fordítva: pat, pacs. Innen a pót szó. Angol 'patchy': pótolt, foltozott, 'petting'= tapizás, 'petle'=odasimul, 'pat'=veregetés, ütögetés (lásd fordítva: tap-s), magyar patália, lásd: csete-paté. Tapadás a patina is, de pl. a patics=tapics fal sem egyéb, mint tapasztott fal: tapicskolják. (Itt is a pat-tap fordulást láthatjuk.) És még (csap=pacs): pacsni, pacskol, innen a pecsét: német 'petschaft', de a 'patschhand'=pacsi szó is. E szó esetében is az ősnyelv jelentős kisugárzását tapasztaltuk.

Tap, tep, tép, tip, top, tüp, táp, csap, csep, csép, csáp, csöp, csepp, csöpp, pit, pet, pat, pitt, patt, pacs, pecs, patsch, patch

egyetlenegy ősi szavunk ez – huszonhárom féle kiejtéssel.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 5.

SZER

Jelentése: kapcsolat, összefűz, rend. S így már értjük, miért azonos gyökű a szerkezet, a rendszer, (ellentéteik: szerte=szer nélküli, mint párta=pár nélküli, szertelen), szerszám (=számszer), szervez, szervezet, szerez, szerződés, szerkeszt, szerző, szerzemény, szerzetes (kötöttségben, szervezetben élő), sokszoroz (sok+szoroz), ebből rövidítéssel a szoroz, és még: -szor, -szer, -ször. „Szerét ejti", „szert tesz rá", „beszerez", „megszerzi'. Czuczor példái e szavunk elterjedtségére: „ujgur 'szüre' (sorrend), zürjén: 'sörti', oszmanli-török 'szïra', jakut 'szerge' (Vámbéry), persa 'zara'." „Szerbe menni": összejönni. Innen a szertartás=szer-tartás, lásd: szert tartani. Ugyanez a gyökünk került egykor a latin 'cerimonia' (ejtsd: szerimonia) szóba is. Nagy valószínűséggel a szervény szóból lett sz>t váltással a törvény.

A szer s-vel ejtve, mély hangon: sor. Pl. falukban: alsószer=alsó sor, felsőszer= felső sor. Latin „sero'=soroz, összekapcsol, angol 'serial'=sorozat, „széria". Tehát aki szortíroz, az sorba rak, azaz joggal mondhatjuk: „sortíroz", lásd még: sorol, soroz, sorozat, soros. Német: 'Sorte'=faj, fajta, 'Sortiment'=választék, 'Sorrung'=kötelék, latin 'series'=sorozat, láncolat. Ógörög, angol 'sorites'=láncköveteztetés. Lásd: sorjában, sorja, sorjáz, soros.

A szer=sor áll nem csak a latin 'sortitio'=sorsolás, de még a szerencse szóban is. Egyazon gyökű tehát a sors, sorsolás és a szerencse. Értelmezése Czuczor szótárából: „a sors és szerencse szókban őseink alapfogalmul azon egymásután következő rendet, fonalat vették, melyen az események követik egymást". Latin 'sors' (s>f váltással fors, fortuna)=sors, átvitt értelemben végzet. Angol 'sortilege'=sorsvetés. Horvát 'srenča' (ejtsd: szrencsa)=szerencse: egy hang kiesett, mint pl. szlovák 'szmet'=szemét szóban is.

A magyar nyelv sajátossága, hogy a szóhoz sokszor -v végződés járul, de ez a szó jelentésére semmilyen hatással sincs. A szer szóhoz u-t ejtve szeru, miből lett a szerv (mint hamu=hamv, ned>nedü>nedv). A szerv alakjában kapcsolatot, hozzáfűződést, összefűződést jelent, ilyen értelemben szolgát is. Pl. latin 'serv(us)'=szolga. A szerv(us) szó, mint köszönés főhajtást jelent a másik ember előtt: „rendelkezésedre, szolgálatodra állok". Lásd angol 'servant'=szolga', mely csupán „szerv" alakban is megvan az angolban v<f hangmódosulattal: 'serf'=szolga. Angol 'serve'=szolgál, „szervál" ua., 'service'=szolgálat, 'server'=felszolgáló, 'servilism'=szolgalelküség. Latin 'servientes regis'=királyi vitézlő szolgák. Sokat elmond a szer szó múltjáról a szamosháti szervéta=szalvéta (ugyanez szlovák: 'servitka'), szerutál=szalutál szó (e szavakban r>l váltás történt). A szerv=szolgából származik a szláv (sclave) szó is. Szláv, régen szláve, szkláve=szolga, rabszolga. Innen a mai „szláv" népnév.

A szer „összefűz" jelentéséből az sz>z zár, s még: zárda=zárt hely. Egyiptomi 'záru'=erőd. Zár a latin 'sero' is. A latin 'sero' további jelentése: összefűz, de szór jelentése is van, aligha véletlenül, ugyanis a 'sero' (azaz szór) hangalak is a szer gyökből is adatik, ma így ejtjük: szerte. Egyszerű gyökismétlés: szerteszór.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 6.

SER

Találós kérdés: mi köze a ser italnak a sertéshez? A válasz – mint a magyar szavak esetében mindig – a képben rejtezik. Lássunk tehát:

A ser azért ser, mert serkenő. Serlő. Tessék csak nézni, amikor korsóba tölti a csapos, s még azután is sokáig mint serkennek benne mindenütt a kis buborékok. Látványra épp így serken a szőr is a beretválatlan arcon. A másnapos férfi tehát sörtés=sertés, akár a sertés, mely épp a sertéjéről kapta nevét. S ezzel már meg is találtuk a fenti kérdésre a választ: az elvont képi lényeg azonos a serben és a sertésben: a ser.

De nem csak a szőr és a buborék serken, hanem az alvó gazda ember is serken, főleg ha serkentik: rohan a sertéshez, akár sörtésen is. A forrás is és a vér is serken. Sarkantyú sem egyéb, mint sarkantó, azaz serkentő. Ital is, jutalom is lehet serkentő.

Ser=sör sz-vel ejtve: szőr, amit a szőr=sörény (szőreny is lehetne) azonosság is igazol. Latin 'crinis'=sörény, haj, 'crinitus'=sörényes szóban egyaránt ott a sörény, latinosan ejtve, írva: 'crin', csak – mint gyakorta tették – kihagyták az első magánhangzót. Pl. 'cervisia'=sör szóban ott az e: cer=ser, de a fent említetteken túl a'cresco'= serken szóból is hiányzik. Tehát a latinosan ejtett-írt 'cr'='cer' kétségen kívül azonos azzal a szóval, amelyet ma többek között ser, sör-nek ejtünk. (De nem mindegyik latin cr ez a ser, mert pl. 'crepitat'=serceg, s ez a ser a cser akkori kiejtési változata, 'crep'=cirip, cs-vel, de másképp képezve: csereg, csörög, z-vel: zörög azaz zajt kelt, zajos.)

A tetű petéi a hajban: serkék. Mert sarjak, sarjadnak, mégpedig igen nagy számban, mondhatni sereglenek, mint a ser buborékjai, s a seregélyek is sereglenek, aztán végtelen nagy seregben repülnek. Lengyel 'szereg', német 'Schaar', olasz 'schiera'=egyaránt sereg. Az s cs-nek is ejthető. Ez a ser>cser módosulás látható a latin 'cerasium'=cseresznye, szláv tseresnya, perzsa csarászja szóban is. Így adódik a ser gyökből a csorda. Tatár chorda, persa csaranda ugyanaz.

A ser mély hangon sar(j), régen sari, mint gonoszi, gazi, kezi. Ahogyan a buborék, vagy a szőr, úgy a növény hajtása, oldalhajtása, de minden, ami kinő: sari>sarj. Sarjad=serken. A gyerek ezért serdül, serdülő. Sertés esetében r>l váltással: süldő. Aki, ami magasra serkent: surján. Sarj s>sz váltással a szar>szaru>szarv, mert ez is sarj, de s>t váltással a tarj, taraj is. A csíra is a sarj szóból van. Mint ahogy a sarjakkal dús terület: cserjés. Ebből r>l váltással a csalit, ógörög 'thaleth' ua.

A ser mély hangú változata, a sar sz-vel ejtve: szár. A sar(j)=szár azonosság magyarázza a származik, származás szót is, a szár=hajtás révén. Latin 'sura'=(láb)szár. Szár r>l váltással: szál, ahogyan azt látjuk a szárka=szálka szóban is. Latin 'sur-us' (szur-usz)=szár, 'surcul-us' (szurkul-usz)=szálka (lásd: szurka-piszka), tehát a szúr szó is a ser sarja (származéka). Latin 'cr-us'=szár, lásd fent'cr'=ser. Mindebből adatik összesítve: szál=szár=szőr=szúr. (Régen nem voltak szófajok! De amúgy is, miért ne lenne pl. a szőr=szár>szál.) Szál a szalma is, miből a latin 'calam(us), ejtsd: szalam(usz), mert szalm-szalom, mint halm-halom, és hangátvetéssel szláv 'szlama'. Vagyis a sernek nem csak a sertéshez és a cserjéhez van köze, hanem oly sok között a serdülőhöz is, a szarvhoz is, de még a tarajhoz is – az egyazon elvont kép alapján.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 7.

SZAK

Az általa kifejezett kép: minden, ami elkülönül, elkülönít. Végső alapgyöke: sza, ami annyi mint részekre oszt, ebből a szab is. Szak, szakos, szakít, pl. vásznat, szerelmesek is szakítanak, szakad (angol 'sec-ede'=elszakad, különválik), szakadár (angol 'sec-eder', ejtsd: szekeder), az eső is: szakad: leszakad, szakgat, évszak, napszak, korszak (angol 'secular'=időszakonként ismétlődő), szakma, szakmány (kiszabott munka), szakócza, szakadék, szakasz (ógörög 'szakasz'=morzsa, rész), szak magas hangon szek: szekta, szekerce (mély hangon szakóca), ugyanez a latin (az s és c hangokat az egyszerűség kedvéért itt alább a magyar ABC szerint írom): 'szek-urisz'=szekerce. Szek k>g módosulattal, azaz zöngésen ejtve: szeg, pl. szanszkrit: 'szagh'. Szeglet, leszegett, sziget (régen: szeget), szigetel (!), pl. a rab is el van szigetelve, akár a sziget, szegély, szög (mint szöglet=szeglet). Latin 'szeko'=szeg (vág), 'szek-tio'=szegés (vágás), 'szek-tárius'=herélt, angol 'secant'=metsző, szelő, 'szektor'=szegő, 'szeg-regatio'=elkülönítés, 'szeg-mentum'=leszegett valami, szelet, mely mondható ma is így: szegmény. Különösen érdekes a szeg-ődik szó. Ez is elkülönülés, de máshonnan, pl. „ide szakadt valahonnan". Szegőd(ik), szegőd(tet), s-vel ejtve: segéd, áttételesen a seg-ből: segít, segély. Latin 'szek-tácio'= szegődés, követés (nyomába szegődik), 'szek-tor'=kísér, követ. A tiltakozó pedig ellenszegül. A törvényt is megszegik egyesek. A sza alapgyök révén egyaránt mondjuk is a tiltakozóra: szeg-ődik, szab-ódik. (Íme, nyelvünk míly mélyen emlékezik vissza végtelen távoli időkre is. Lásd még a szabó és a szabadul szavak egyazon képi alapját: sza.)

A szekrény (szekereny), ógörög 'szekarion' ugyanaz, szintén elkülönített hely (bizonyára így értendő a szekér*, szláv szekera is), latin 'szek-retárium'=szeglet. Elkülönítés a lényege a szák, zs-vel ejtvén: zsák, z-vel: zug szónak is. Német 'Sack-gasse'=zsákutca. Latin 'szakk-usz'=szák, ógörög 'szakk-osz'=szák, zsák,'széko'=zárt hely,'szako'=zeke, eredetileg durva köpeny, zsák, latin 'ság-um', arab-perzsa 'szikke' ugyanaz. Szákból a cekk-er, a szaty-or és a német 'sack', 'Säck-el', 'Säck-chen' (zsákocska, még a kicsinyítő cs is ott a német szóban), Sack-laufen' (zsákbanfutás). (Érdemes tudni, hogy a zsákosó>zsákcsó-ból lett hangátvetéssel a zakcsó>zacskó. (Sz. István Legendájában még: „zakcsó pénzzel".) Hun 'szákár'=szák.

Szak, szek, szék, ság, szeg, s-vel ejtve ság, ség, z-vel zug változatokra földrajzi példák:

Szeglet a falvakban: felszeg, alszeg. Sumér 'harság', h-vesztéssel ország, azaz a világ kiemelkedő zuga. Hegység, Egerszeg, Hanság, Kiskunság. Ormánság sem egyéb, mint Hormány zug, szeg (ahol hor: bemélyedő, pl. horpad, Hortobágy). Egyaránt érthető: Kalotaszeg= Kalotazug=Kalotaszék. Borszék is lehetne: Borzug, Borszeg. (Bor: forrás.)

A székelyek neve is azt fejezi ki, hogy székekbe=zugokba=szegekbe=szakokba szerveződnek. (Székely latinosan: 'szikuli')

Szak, zug (régen szug)>szűk. Pl. a szakadék, hegyszoros is lehet szűk, szoros, ahogyan a nadrág is lehet mindkettő. Ebből a szűkösség, szükség, e gyök más kiejtésével: szegény, szegénység is. Szűk zs-vel ejtvén: zsug. Zsugor, zsugorodik, zsugorít, zsugori. Innen a zsug=szik, mint szikkad. (Latin 'szikko'=szikkaszt, 'szikk-idus'=szikkadt, 'szikk-okulosz'=szikkadt szemű, könnytelen.) Szikkadt a szikár is, miből a >cigár>cingár). A zsug szig alakban is ejthető, pl. szigor. Aki szigorít, az zsugorít, például a jogot is.

Zsug fordítva guzs. Guzsba köt, guzsaly.

A szek, szék, ság, mint zug áttételesen, de igen érthető módon jelent titkot, titkolózót is (pl. zugból könnyen leskelődhetni). Pl. zugügyvéd, zugnyomda. Itáliában, a latin kor kezdetén még nem mehetett végbe a szek>zug hangváltozás, hiszen latin 'szekreto'=titkosan, 'szekretárium'=titkos hely, erre rímel az angol 'szekurely'=biztosan, 'szekretary'=titkár (titokár). S mindebből következik, hogy az angol,'szekurity', román 'szekuritáte" („szekus") szó ugyanazt a gyököt tartalmazza, mint a székely szó, és hasonlatosképp pontosan ezt a gyököt tartalmazza az angol 'szekret'=titok és a 'szekreta'=szétválasztott anyagok szó is. A fent bemutatott kép alapján már pontosan tudjuk, miért.

A szak (pl.: szakad) jelentéséből a szök(ik), szöktet, szökött, szökevény (pl. rab), szökőkút, értsd: kiszakad, elszakad valahonnan, lásd még: szakadár, jelentése eleve szakadt, szökött. Szök gyakorítva szökdös, szökdécsel, szökell, szökdel, pl. a gazella és a kecske is. Szökből a szökken, sz>z: zökken is. Szököső összevontan ejtve szökcse, hangátvetéssel: szöcske, török 'szücskimak'. Aki rázkódva sír, az szökkentget=zökkentget, vagyis zökög, amit a síróval kapcsolatban úgy ejtünk, hogy: zokog. Ty-vel ejtve (mint pl. fig=fity): zötyög, zöttyen. Tehát aki zokog, az zötyög. Kizökkenteni valakit=kiszakítani, pl. az olvasásból. Aki ráz valamit, az zöcsköl (eredetileg zökcsöl), zötyköl, végül is szökkentgeti, zökkentgeti zacskót (z-vesztéssel acskót). Ógörög'zakotosz'=zaklatott, e gyök áll a 'zokon vesz' szóban is.

szak, szek, szék, szák, szeg, szag, ság, szög, szök, szökk, szűk, szug, zug, zsug, szig, szug,cig, szikk, sicc, zök, zökk, zok, zak, zek, zöty, sec, sag, ság, ség, seg, egyetlenegy ősi szavunk ez – harminc féle kiejtéssel-helyesírással.

* Czuczor Gergely szerint a szekér jelentése zökér, mert zökkentget, zötykölődik. Ám mint láttuk a * utáni részben, akár így, akár úgy, a gyök ugyanaz, tehát e szónak e cikkben a helye.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 8.

LUK

Alapgyöke: le, a lek, luk jelentése: „bemélyedés", „lemélyed". Sok féle ként ejtjük: lik, luk, lék, lak, lyuk, juk, régen még: lók, l-vesztéssel ók, óg is. Nyelvünkre jellemző, hogy kis kiejtési eltéréssel „szakosítjuk" a szó jelentését, pl. csireg, csereg, csorog, csörög csurog, vagy haj, héj, háj. Itt is jó példát találunk erre: a lukas zoknira nem mondjuk, hogy lékes, pedig amúgy lék, vagy luk, egyre megy. Hiszen jól tudjuk, hogy aki léket vágott a dinnyén, az kilukasztotta. Ugyanez a helyzet a lak szóval is. Már teljesen elhomályosodott, hogy a lak is luk. Ám nyelvünk emlékezik, mert például nem kérdezzük-e sokszor: „- E lukban laksz?", viszont így már nem szokás kérdezni: „- E lékben laksz?". Pedig a hajlék szóban éppen hogy léket mondunk, s nem lakot! S még a lényeg is kiderül, ha a hajlék két szavát megcseréljük: héjlak. Tehát a hajlék: fölénk boruló alkalmatosság által alkotott lék, lak, luk. (A haj pedig: hagyma haja=héja.) Például a lakik, lakó szó akár mondható lenne akár így is: lukik, lukó. Jellemző nyelvünkre az is, hogy a magas magánhangzó általában kicsit, a mély nagyot jelent. Például lik alatt kicsi, luk, lyuk alatt nagyobb, nagy lukat értünk. Likacsos, lyukacsos, kilyukaszt, lyuggat, lyukad,

Német 'luk'=luk, 'luke'=lék, luk, 'lech'=lukas, 'loch'=börtön, 'lochpresse'=lukasztó, Francia 'lac'=tó, 'lucarne'=luk, 'lac'=női nemiszerv. Angol 'leac'=lék, 'loch'==luk (pl. Lochness), 'lack'=hiány, 'lacuna'=rés, lengyel 'loch'=luk. (Az angol 'locket', 'lock, francia 'loquet' viszont egész más, a lakat szavunkkal azonos, mely a rek (mint rekeszt) szóból lett r>l módosulással.) Latin 'lacuno'=mélyeszt, 'lacuna'=lyuk, mélyedés, 'lacus'=tó. Ógörög 'lakkosz'=üreg, tó. Székelyeknél 'lák'=tó, mocsár, 'lók'="két hegy közötti völgyecske" (Czuczor).

Lak zöngésen ejtve: lag, ógörög 'lagón'=üreg. Innen a laguna is. Ám az ógörög 'lagósz'=nyúl minden bizonnyal onnan, hogy lukban, üregben lakik, ahogy mondjuk is „üregi nyúl". Francia 'loge'=kunyhó, ketrec, 'logement'=lakás, 'loger'=elszállásol.

Régi lók, l-vesztéssel ók. Ebből az akna, szlovák 'okno'=ablak, 'oko'=szem. Feltehető tehát, hogy ez az ók, mint luk, akna, ablak: szemet is jelent. S ebből az ok, okul, oktat, stb., stb. (Okos=lásd pl.: „szemesnek áll a világ".) Ezt látszik alátámasztani a latin 'oculos"=szem, 'oculo'=látóvá tesz, felvilágosít (oktat), szembetűnővé tesz, 'oculátus'= szembetűnő. Lásd még: ókumulál. Angol 'ogler'=szemező (bámuló). Található olyan egybecsengés is, mely első pillanatban véletlennek tűnhet. Spanyol 'acause'=okoz, miközben spanyol, angol 'cause'=ok. Az a „nélküli"-t jelent az efféle nyelvekben, tehát ez esetben az 'acause'='a-cause'=ok nélküli, tehát véletlen ráhatás lenne, ám ez ellentmondás, mert 'acause' éppen hogy annak állítása, hogy van ok. A'cause' tehát a kezdő o-t elvesztett szó. Például spanyol 'ocasionar'=okoz, 'ocasión'=ok, ürügy, indíték esetében is teljesen kizárható az ok hiánya, tehát itt is az ok szó áll gyökként. Ógörög 'oknéo'=meggondol, aggályoskodik, azaz okoskodik.

Lik, luk, lék, lak, lák, lók, ók, óg, ak, ac, oc, lac, luc, lack, loch, log, lag, lakk, leac, luke, lyuk, juk

egyetlenegy ősi szavunk ez – huszonkét féle kiejtéssel-helyesírással.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 9.

TAK

Tak, ták, magas hangon tek, teg: valami kiegészítése, fedése, illesztés, összeillesztés, pl.: tákol, tákolmány, takar, takaró, takargat, takony: mert ez meg belül takar, illeszkedik. Kitakar, betakar, takarékos. Latin 'tectum'=fedél, 'tectio'=fedés, 'tactio'=érintés (áttételesen érzés is), k>g: ógörög 'tégosz'=tető, mennyezet, latin 'tego'=takar,'tóga'=mez, ruha, 'teges'=szőnyeg, gyékény, 'tegimen'=takaró, lepel, 'tégulum'=fedő anyag, 'tégula'=fedőlap, tetőcserép, azaz fedésre való lapos kő. Ez tehát a tégla szavunk, még ha el (le) is csúszott kissé a jelentése. Szlovák 'tehla'=tégla. Tak, ták=illeszt, összerakból a takács, miből a szláv 'tkács'. (Szláv 'tak'=úgy, olyan is pontosan ez a gyök, hiszen épp azt jelenti, hogy illeszkedik, takar.) Tákból a latin 'texo'=sző, azaz összetákol (x: a k utáni sz csak díszül ejtett hang). Hasonlóan tákból a latin 'textor'=takács, 'textum'=szövet, 'textus'= szöveg, szövet (mert a beszéd is szövedék, a mesét is szőjük, tákoljuk),

’textórius’=takácsszerű. Az ács is tákol: ógörög ’tékton’=ács, ’tektaino’=ácsol, szerkeszt. Magyar teknő (tekenő)=ácsolt (nem vájt!), török ’tekne’ ua. Ógörög ’teüko’=épít, készít, azaz tákol. A remek tákolmány: ógörög ’tekhnéma’=művészi munka, ’tekhnikosz’=szakszerű, mesterséges. Ták-ból tehát a technika és a taktika is, mert mindegyik tákolmány. Az illesztés érteményből a ’tactus’. Vagyis nem véletlenül „hajaz” egymásra a tekenő, technika, taktika: ták, mindegyik. Ták=illesztésből (lásd: takt) az angol ’taction’=érintés, s így mi értjük is, hogy az angol ’tectonic’ miért szerkezettan, a ’tectorial’ miért „fedőhártya”.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 10.

LE

Az al fordítva la, ez magas hangon: le.

Ami lefelé tart, az le-ít, í>j cserével lejt. Ami alul lévő helyen van, az le-en, összevontan: len (lenn: az n kettőzése csak nyomatékosítás), vagy lent van (ahol a t helyhatározó). Len mély hangrendben lan, például lankad=lefelé tart, így a lanka puhaságot is jelenthet: enged a nyomásnak. Lankad, lankás, lankaszt, lankasztó, lankatag, ellentétesen: lankadatlan. Finn ’lankeen’= lankadok. Régen a lanka a magyarban lanoga>langa kiejtésű volt. Lásd latin ’langueo’=lankadt, ’languor’=lankadtság, angol ’lanquid’=lankadt, ’languor’=lankadtság, francia ’languir’=lankad. A lent mély hangrendben és t>d cserével land, ez az angol ’land’=talaj, föld, németben ugyanez.

Ez a land mai is megvan a szókincsünkben. Ugyanis a hőmérséklet is lehet lankatag, lent, amit éppen a land d>gy kiejtési változatával mondunk: langy, langyos. Langy n nélkül ejtve lagy, lágy, miből lagymatag, lágyan, lágyul, lágyít, lágyság. Keményen ejtve ebből az ógörög ’légo’=lágyul. Az l hang is kieshet, innen a lágyék=ágyék azonosság. Német ’lende’=lágyék, ágyék. A lan lágyan ejtve: lany, melyből a lanyha, lanyhul, lanyhít. Lanyha l>r váltással, magas hangon: renyhe. A lanyh kezdő hangja kieshet: enyh, miből enyhül, enyhít, enyhület. Tehát nem véletlen az azonosság: enyhe=renyhe=lanyha: egy és ugyanaz a szó háromféle kiejtéssel. Latin ’lenio’=enyhít, ’lénitas’=lágyság, leniter’=lágyan, enyhén. Német ’lau’=langyosság. Angol ’lanitive’=lanyhító, enyhítő, ’lenitive’=enyhítő, francia ’lenteur’=lanyhaság, lassúság, tunyaság, ’lent’=lanyhán mozgó.

A le mély hangú alakja: la, ez áll a lassú és a lusta szóban is: német ’lass’=lankadt, ’lässig’=lanyha, hanyag, franczia ’las’=fáradt, kimerült.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 11.

KAP

Jelentése: hirtelen utána nyúlva igyekszik megfogni valamit, épp úgy, ahogyan zuhanyozás közben az elröppent szappant próbáljuk elcsípni. Kapkod, kapkodó, kapdosás, kapálódzik, kapaszkodik, kaptat, kapó, kaparint, kapatos. Magas hangon: kep, kepeszt. A kirajzott méheket elkapó tár: kaptár. A horgász is a kapásban reménykedik, a lány után is kaposnak, kepesztenek, kapaszkodnak. A kaposás szenvedély is lehet, mint gyűjtögetés, megragadás. Ezt fejezi ki a régi kaposi szó, melyet összevontan ma így ejtjük: kapzsi. „Kapóra jön", „kapva kapni valamin", „lopáson kapták", „hajba kap", „észbe kap". „Kapossa már": kezdi érteni, vagyis kaposni a lényeget (mint a szappant). Ebből a kapisgál, s amikor megérti: kapcsol. (Megjegyzés: alább a latinos c (ejtsd: k)-t az áttekinthetőség kedvéért a magyar k-val írom.) Olasz 'kapire'=ért, latin 'kapábilis'=fogékony (jó kaposó), 'kapesso'=(el)kap, 'kapio'=kap (elkap), 'kapto'=kapdos, 'kaptatéla'=magára kap, felkap, 'kaptio'=kapás. Spanyol 'kaptar'=kaptár, latin 'kaptátor'=szenvedélyesen kapos valami után, angol 'kaptor'=foglyul ejtő. A kap gyökből a kapocs, kapcsolat is. Kapocs a szláv nyelvekben torzult kissé: kopcsa. Spanyol 'kapatasto': a gitár húrjaira felkapatható, felkapcsolható szerkezet, 'kaptación'=felfogás.

A szerelmesek is rákapnak egymásra, azaz kaposnak egymás után. Kapat: kapni parancsol. A kancát is kapatni viszik a csődörhöz. Ebből joggal gyaníthatjuk, hogy mivel a kis Ámor a nyilaival is kapat, ezért a Kupido neve sem lehet egyéb, mint Kapató. Mert latin 'kupide'=szenvedélyesen, vágyva, 'kupidus'=kaposi>kapzsi, 'kopulácio'=összekapcsolás, 'kopulator'=összekapcsoló. Német 'kopulieren'=összeesketni.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 12.

TAP

Tap jelentése: két felület szorosan érintkezésbe kerül. Ebből a tapasz, tapaszt, tapad, tapéta, tapadó, tapint, tapogat, tapiz. Avagy tapló (tapoló): szorosan a fához tapad. Két tenyér összeillesztése is tap: taps, tapsikol. Angol 'tap'=enyhe ütés, 'tapping'= csapkodás, német 'taps'=legyintés, 'tappen'=tapogatni, 'tippen'=tapintani, u-val 'tupfen'=érinteni (lásd: „tupfolni"), francia 'toper'=kezet ad valamire, 'tapi'=lapuló (lásd: tapad), 'tapis'=szőnyeg. Tepsed=szétterül, hangcserével ma: tesped, innen a tepsi szó is. Szép gondolat: tapasztal=kitapogat, tapintatos=óvatosan érint.

Szintén két felület érintkezése: topog, topánka, toporzékol, tapos, tappancs, vékony hangon tipor, tipeg, teper (a földhöz lapítja). Német 'tappen'=topogni. Tap l vendéghanggal: talp.

Két rongy egymáson (lásd „folton folt"): toprongy, e top-ból a toplák is. Top, mint felül lévő, valamit takaró: angol 'top'=felső, 'topped'=fedett, francia 'toper'=valamire rááll.

Top fordítva: pot, pat. Például patics fal=tapics(kolt), agyaggal tapasztott fal. Egyik felület a másikon: pót, miből pótol, pótlás, pótlék. Angol 'patchy'=pót, 'petle'=odasimul. A patina és a patkó is két felület érintkezése. Angol 'petting'=símogatás, lásd tapiz.

Pat>pacs: pacskol, pecsét, német 'petschaft'=pecsét, 'patshen'=tapsol (paskol). A lényeg, hogy „odacsap" az ember. Angol: 'chop'=csapás, de bélyegző jelentése is van

Pat=pacs fordítva tap=csap. Csapat, csoport: egybe csapottak, egybe tapadtak. Ilyen a hordón a csap is, s szintén két felület érintkezése: csapás, csapkod. Példák a tap=csap azonosságra: angol 'tap'=csap, 'tap-hole'=csap-nyílás, 'tap-water'=csap-víz, tap-hause'=kocsma (de értjük mi: csap-ház), 'tap-ster'=csap-os. Francia 'tapée'=csapat, 'tapette'=csapó. Angol 'choppy'=változó irányú, azaz csapongó.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 13.

FID

Kiejtési változatai: fid d>gy: figy, fegy, f>v: vid, vigy, vig, s még vis, viz, vizs. Jelentése: szemét valamire függeszti, mondhatni úgy is, hogy fürkész, azaz „figyel". Figyelből a kezdő hang elvesztésével: (f)ügyel, (f)ügyelő, (f)ügyelet. Figyelem, figyelés, figyelmesség, figyelmetlen, figyelmeztet, figyeltet (szemmel tartat). Figy f>v: vigy-ből a vigyáz, vigyázz!, vigyázó, vigyázni, vigyázatlan. E vigy kiejtési alak igen elterjedt a szláv nyelvekben: vigyeni, vigyáni, vigyzáni, vigyzeni. A vigy vizs alakban is használatos: vizslat, vizslatja, vizsga, vizsgálat. A kém, a nyomozó is vizslat. Vizslat régi kiejtéssel: vislat. A vigy>vizs>vis-ből a latin 'viso'=vizslat, 'visio'=tekintés, látás, 'visitátio'=látás, (meg)tekintés. Innen az „orvosi vizit", vízió (látomás), vízum (latin jelentése: „látmány").

Vigy d-vel ejtve: vid. Ebből a latin 'video' (vid-eo)=figyel, lát, szanszkrit 'vid' ugyanaz, spanyol 'vidente'=látnok. Szlovák 'vidina'=vízió. Vagyis tele-vid-eo=tele-víz-ió. S hallottam már így is játékosan: „televizslató", ami csak első pillanatban látszik viccesnek, mert telitalálat. Vid v>b különbözettel: szanszkrit budh (budh-ana-sz vigyázó).

A vigy gy>g: vig-ből a latin 'vigil'=ébren lévő, azaz vigyázó, 'vigilia'=virrasztás, azaz vigyázás. A figy-ből adódik a hűséges jelentés is, olyan értelemben, hogy szemét a másikon tartva követi, figyelmes hozzá, vele. Figy r vendéghanggal frigy, névként: Frigyes=hűséges, szövetséges, latinul gy>d: 'fidustus', s e fid-ből a föderáció=szövetség is. (Frigyes nőnemben: Friderika.) A figy>fid-ből a latin 'fidele'=hűségesen, 'fidelis'=hűséges, 'fides'=hit, bizalom, 'fidelitas'=hűség.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 14.

-OSZ

Első ránézésre is könnyen felismerjük az -osz végződésű szavakról, hogy ógörög származásúak. Ám ez az -osz, -asz, -esz végződés koránt sem idegen nekünk, vajon miért is veszett volna ki véglegesen, nyom nélkül? Nem is veszett el: a. sok szavunkban ma is megvan, b. egy részüknek kissé megváltozott már a kiejtése, ezek egy része az, amit ma -os, -as, -es melléknévképzőnek nevezünk, c. sok esetben sz>c hangmódosulással -oc végződéssé vált, d. egyszerűen elhagytuk szavainknak ezt a görög korukban még divatozó végződését.

a.) A csángó beszédben egészen szembetűnő az ilyen kiejtés: cendesz, kedvesz, édesz, szegít, moszt, meszél stb. Nyelvünknek ősgörögként elhíresült ága ebből a „pöszéző"csángó ágából kellett hogy leváljon, hiszen kétszer ugyanaz nem alakulhat ki. Például ógörögként így hangzottak e szavaink: 'oszüté'=ecet, 'szüszmatia'=csizmadia, 'inesz'=inas, 'szüpö'=cipő. Ehhez vegyük hozzá az olyan ógörög szavakat is, melyek a legkevesebb útbaigazítást sem igénylik: 'kopasz', 'szakasz', 'szalag', 'szösz'. Továbbá nagyon sok mai szavunk is megtévesztésig épp ilyen csángósan-ógörögösen „pöszéző": csupasz, horpasz, rekesz.

b.) Az ógörög sz s-vé válására a szóvégen: 'pürrosz'=piros, 'pisztosz'=biztos, 'megasz'=magas, 'órejász'=óriás, 'kallimosz'=kellemes, de a szóvégi sz olykor z-vé vátozott: 'szérosz'=száraz.

c.) Az -osz c-vé, olykor cs-vé alakult: 'mórosz'=morc, 'kümbosz'=gombóc, gömböc (ez eredetileg bendőt jelentett), 'pikrósz'=pokróc, 'kutosz'=kutacs.

d.) Az -osz véget már elveszettük: 'szírosz'=sír, 'madarosz'=madár, 'óligosz'=alig, 'teleosz'=tele,'szürtisz'=szirt, 'hosszosz'= hosszú.

E sorozatban mindvégig hazai vízeken evezünk.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 15.

MO

A mo jelentését legkönnyebben a mo-oz>moz: moz-og, moz-gat szavakból érthetjük meg. Moz z>c, c>t módosulattal: moc, mot (szanszkrit 'math'=mozgat) , ezekből: mocog, mocorog, moccan, illetve matat, motoz, motoszkál. E mat-ból a matar, vagy motor (nem nekünk idegen szó!): forgón mozgó eszköz (pl. motola), amivel felgombolyítják a motoringot>motringot.

A mo v-s párja: mov. Ez olyan ősi magyar kettős, mint ló-lov, sző-szöv. E páros a latinba, angolba is bekerült: 'mot-us'=mozgás, moto, motion, motive (hajtó erő), illetve 'mov-eo'=mozdít, move, moving.

A száj mozgását fejezi ki: mohó, majszol. Angol mouth=száj.

Mozog az is, aki taglejtéssel, arc-, vagy szájmozgással ad valamit másnak tudtára. Ez az áttételes értelem jelenik meg a mutat, mutogat szóban. Aki beszél, a szája mozog, azaz mot> moty: moty-og, latin 'mut-io'=motyog. Francia 'mot'=szó, angol 'mot'=jelmondat, bemondás, 'mutter'=motyogás. Mot-ból a mottó is. A mo v-s párjából: lengyel 'muvi'=mond. Lásd még: mekeg, makog, mukkan. Hogy mennyire a szájmozgásról van szó, jól igazolja a német 'mucken', amelynek jelentése: mukkanni is, és moccanni is. De mot-ból, mint a száj mozgásából a t>d: mod, n vendéghanggal: mond, monda, mondat, mondóka, mende-monda is. Német 'mund'=száj, 'mundgerecht'=könnyen kiejthető, 'mundlaut'=szájhang, régi német: 'muntigan'= mondani. Mo magas hangon me, ebből a mese, csángó 'mesze'=mese, ez m>b módosulattal: besze, szanszkrit 'bhásza', miből a beszéd, beszél, ősgörög 'badzo'=beszélek. A mut, mot, moty(og) áll az ősgörög 'müthosz'=szó, beszéd, s a 'müthologia'=mesemondás szóban is. Tehát viccesnek hat ugyan, de hibátlan: mitológia motyológia, mítosz pedig motyosz, mert motosz(-kál a száj, ahogyan a gondolat is, egér is).

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 16.

BÖK

Bök a tű, tövis, villa, dárda. Bökő, bököd, bökdös, bököget. Bök a bököl>bögöly is. Ujjal, szarvval is bökhetni. Bök b-vesztéssel: ök, miből: ököl, öklel, ökör. Innen a bika szó: bökő, öklelő.

A bök b>p változata: pök, angol 'poke'=bökés, 'poker'=piszkavas. Pök fordítva köp: mintegy hegyeset, szúrósat sercint, o-val: kop, miből a kopja (másként dárda): bökő, öklelő. Bök i-vel és b>p módosulattal: 'pik', miből a spanyol 'pica'=lándzsa, 'pico'=csőr, 'picar'=szúr, tehát a 'pikádor' is a bök szóból ered. Csakhogy a bika, mint „(b)öklelő"=bökő, tehát a 'picador' így is ejthető: bikádor. Angol 'pike'=dárda, lándzsa.

Bök>pök k>c: pöc, miből a pöcök, ógörög 'passzak': amit be kell szúrni, bökni. Aki valamit arrébb bök, „böklel": pöcköl, pöckölget. Ebből a packázik, packázás. Pöcökből a pácika, páca, magas hangon: peca. Páca l vendéghanggal a pálca. Aki pecáz, az pálcáz. A hal pedig pecz>pedz, azaz pöcköli, bökögeti a horgon lévő kukacot. Áttételes értemény: aki peckesen megy, mintha nyársat (pöcköt) nyelt volna. Angol 'picket'=hegyes karó, 'pokerish'="nyársat nyelt", merev, 'pick'=csákány, fogpiszkáló, 'picking'=csákányozás, azaz „pöck-ing".

Felbök=felszúr, ebből a bök felszed, felcsíp érteménye (lásd a parkőr levélgyűjtő sétabotját.) Angol 'pick up'=felszedés, német 'picken'=csipkedni, szedegetni. Akit kiszúrunk magunknak, azt kipécézzük. 'Pikáns'=szúrós, csípős. Bök>boksz, ógörög 'püktész' (bök-tész)=ökölvívó: aki (b)öklével bökdös.

Mint hegyes, „bökős": angol 'peak'=csúcs, orom, k>g: peg=pöcök.

Hellénnek, görögnek mondott nyelvjárásunkban ami hegyes, szúrós, az 'pikrósz', ma így ejtjük: pokróc. Lehet ez szúrós takaró, de mindenkit sértegető ember is.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 17.

A v-s és v nélküli szópárok szókincsünk nagyon ősi és legsajátabb jellegzetességei. A nyelvünk egykori történetét kutatóknak ezek a teljesen azonos jelentésű ikrek olyanok, mint hajósnak éjszaka a világítótorony. Létrejöttük okát nem kell itt firtatni, mert csupán létezésüket használjuk fel.

Tudjuk, e szavak teljesen azonosak: ló-lov, kő-köv, hő-hev, bő-bőv stb. Ősi alapszavaink mind ilyen párost képeznek. Azonos bővítéssel a párok jelentésben azonosak maradnak, igaz, mára sok kettős jelentése árnyalatnyit elvált. Ám kis gondolkodással visszaláthatunk az eredeti azonosságra. Íme három pár:

kes (kis)	csűr	zűr
kevés	csavar	zavar

A fentiek azonosságát könnyedén belátjuk. Ám valamivel már nehezebb átlátnunk az alábbi azonosságokat:

köt	lög (>lök)	szűr
követ	löveg	szivár

a. Aki valakit követ, annak a kötelékébe tartozik, kötődik hozzá. b. A lög-löveg hamar megérthető. c. Szivár és szűr azonossága a szivárog=szüremlik azonosságból kiviláglik.

Ha idegen nyelvekben is találunk ilyen párokat, avagy megtaláljuk valamely szavunk v-s párját, biztosak lehetünk, hogy nyelvünkből származtak el:

tár(na)	tor	szer
taver(na)	tower	szever

a. Tár=belső kiterjedés, tehát taver(na) és tár(na) valóban egyenlők. b. Tor, miből a torony, tornyosul, tor v-s párja tovor, ez angol kiejtéssel, helyesírással: tower=torony. c. Török szever=szer(elem), miből szer=szever.

Még két szó: a. Társ, eredetileg táros=aki egy tárba, „fészekaljába” tartozik valaki mással. A tár v-s párja: távár, miből táros=táváros, és máris előttünk áll a ’tavaris’. b. Szövet=régi szöviet=’szovjet’ (szövet-ség).

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 18.

RO (1)

Mindegyik gyökünkből szinte mérhetetlenül sok szó épül fel. Ezek oly hatalmas rendszert alkotnak külön-külön is, hogy belőlük alkalmanként csak apró töredékek férhetnek e hasábba. Igaz, a cél csak az, hogy bemutassuk legjellegzetesebb ősi szavaink jelentését, s hogy ezek miként szerepelnek más nyelvek szókincseiben. Ám hogy az olvasó mégiscsak lássa átfogóbban, milyen módon épül is fel egy-egy gyök világa, ezúttal bővebben, több folytatásban mutatom be az egyik ősgyököt, a RO-t.

Ro, v-vel rov (mint hó-hav, ló-lov). Bármely magánhangzóval ejthető. Jelentése: a csend többnyire zavaró, vészterhes sérülése, áttételesen: ami a csendet megzavarja. E réven veszélyt, romlást is jelenthet.

1.) Ro-iz, vagy ro-oz (-oz, mint: por-oz, mot-oz)=hangot kelt (megközelítőleg: „hang-oz"). Ógörög 'roizosz'=suhogás (szárnyaké), süvítű hang (pl. kilőtt nyílé), áttételesen: süvítő mozgás, róizéo'=suhogva száll, sziszeg, fütyül. Ma az i-t gyakran j-nek ejtjük, pl. leít>lejt. Az ógörög 'róizosz' tehát pontosan azonos a rajzás szóval. Méhek rajzása: méhcsapat süvítő hangot keltő röpülése. Ebből pedig roi>raj=zajongó sokaság. Madárraj, szúnyogok, legyek raja. Rajt tehát roit, s szintén Ógörög 'róthion'=tomboló zaj, 'róthiosz'=zúgás.

A rajz szó ugyanazt fejezi ki, mint a rajz(-ás): csak ez esetben a mozgó rajzeszköz kelt suhogó, netán „karcos" hangot valamely felületen. Angol 'roister"=lármázik. Ez a roi>raj a rajong, rajongás szó gyöke is.

2.) A zajt jelentő ró-rov gyök áll a rov-or>rovar szóban is, tessék csak hallgatni, mint perceg a fában. (Latin 'raucé'= rekedten, rikácsolva, 'rauca'=a tölgyfa gyökerében előforduló féreg.) Mint amikor valaki valamibe karcolva, vésve, korcogó hangot keltve ír, rajzol. Német 'ritzen'=megkarcolni (lásd: recseg). Áttételesen: felró, leró, kiró, megró, sok van a rovásán, miáltal múltunk is lehet rovott.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 19

RO (2)

Láttuk: ro, rov (bármely magánhangzóval ejthető): a csend vészterhes hang általi sérülése.

3.) Ro-op>rop, magas hangon főként rep, rip, p>b módosulattal: rob, reb.

Robog, robogás, robban. Ógörög 'roibthosz'=zúgás, suhogás. Feltehető, hogy az ógörög kori 'roib'>rojb-ból lett hangcserével a robaj. Rob p-vel ejtve: rop, ropog, roppan. A táncot is ropjuk.

Rop magas hangon rep: rep-ed, rep-eszt. Szanszkrit 'raph', 'riph, angol 'rupture'=repesztés, 'rep'=csobogás. Nyelvünk emlékezik is a rep eredeti jelentésére: a nagy robajjal haladó motorosra mondjuk: „repeszt', mert sértő hangot kelt. Ripsz-ropsz: szintén a gyors mozgás keltette hang miatt mondjuk. Angol 'riprap'=a

tüzijáték ropogása. Papír reped, tűz ropog. Rep latinban c előhanggal: 'crepo', 'crepito' ugyanaz, a c és r közé e-ejtve: kerep, kerepel. Szintén a keltett (suhogó) hang miatt mondjuk: repül, repes, röpít, röptet, röpte, röppen. Ógörög 'ripto'= röptet, hajít, 'ripé'=hajítás, riptázo'=ide-oda hajít, dob, ma ö-vel ejtjük: röptéző.

Az erős, robajló hangról: görög 'róosz'=folyam, áramlás, 'róomai'=rohan, száguld. Ha a 'róomai' szóban a két o közé egy h-t, ejtünk (bár lehet, eredetileg is ott volt), akkor épp azt a szót kapjuk, amit jelent: roham. Ez az angol 'ruina'= roham, rohanás szó is. Vagyis a rohan és a roham szavunk a gyors mozgás keltette süvítő hangot fejezik ki. Rohanó folyó. Ez a ro v-s párjával, magas hangon: angol 'river'=vízfolyás, folyam, de jellemző, hogy kőtörő munkást is jelent, tehát itt is erős, robajló hangról lehet csak szó. Továbbá a rov v nélküli párjából: angol 'roar'=ordítás, 'rush'=roham. Végül is kijelenthető hogy a 'river' és rival egész pontosan ugyanaz a szó, jelentése: erős hangot kelt.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 20

RO-ROV (3)

Jelentése: a csend sérülése, avagy ami vészterhes hangot kelt.

Az előző részt a rohan=suhogó hangot kelt szóval zártuk. Ehhez hozzá tehetjük még a riheg, röhög szót is: durva hang. Ejthetjük f-vel is: röfög. Latinban magas hangrendben: 'risus'=nevetés, 'risor'=nevető, mit s>h módosulattal is ejtünk ma (mint pl. sápog>hápog): risor>rihor(-ászik).

4.) Hangjáról a reszelő neve is. Használója, ha reszel, riszál (ro-oz-ol): rossz hangot kelt. Igaz, a feneket is lehet riszálni, de csak áttételesen, a reszeléssel járó ide-oda mozgásról. Reszket: cicereg a foga. Ógörög 'roizosz'=reszelő hangja, lásd a már tárgyalt rajz(ás) szót, spanyol 'rasar'=reszel, angol 'rasp'=reszel, 'risp'=reszelő, 'raspy'= reszlős hangú, német 'rassel'=kereplő, 'rasseln'=csörömpölni, 'raspeln'=reszelni. Latin 'rasura'=simára vakarás, lásd: angol 'razor'=borotva. A borissza is reszelős hangú. A hangadást fejezi ki az ógörög 'részisz'=beszéd is.

Ha a torokból jövő hang reszelős, recsegős, akkor recs>rek: rekedt az ember. Latin 'rauce'=rekedten, 'raucus'=rekedt, durva hangú, 'rauco'=recseg. A békára b előhanggal mondjuk a rek szót: brek, brekeg, vagyis ő (b)rekeg, recseg. (Pl. b előhang: angol '(b)razier'=rézműves.) Aki durván kiált: rikkant.

A resz eredeti jelentését kifogástanul őrzi a hangmódosulással belőle lett nesz, ebből az angol 'noise'=zaj, továbbá n>ny: nyisz, nyiszál, nyisszant, a vágás keltette hangról. Megneszel: felfigyel a hangra. Szanszkrit 'risz'=hasít, német 'reißen'=szaggatni. Ami szétvált: rész. Egy rész, mint hiány: rés. Rész és rés régen egyaránt v-vel használtatott: revés. Angol 'rim'=rés, 'ravine'=szakadék, 'rive'=széthasít, magyar 'rivál'=széttép (ebből áttétellel a 'riválizál').

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 21.

RO-ROV (4)

Jelentése: a csend sérülése, avagy ami vészterhes hangot kelt.

Az előbbi részben a rez, resz=sértő hangról szóltunk (pl. reszelés). Ehhez hozzátehetjük még a rezeg, rezzen szavakat. Rez z>c: rec, recs, ebből: recseg, recsegés, reccsen. Hangmódosulattal: rotyog, rottyan, nevetésre vonatkozóan: rötyög. Ógörög 'rothéo'=harsog, 'rothion'=tomboló zaj, 'rothiosz'=zúgás, harsogás.

Rez szóból a félelmet is kifejező rezzen, megrezzen, összerezzen. Rez z>t módosulattal: ret, miből áttételesen ugyancsak a félelmet kifejező: retteg, rettentő, rettenet, rettenetes. Ret fordítva ter, pl. héber 'retet'=terror. (ilyen szófordítás gyakori, pl.: vis-ít – siv-ít.) Latin 'terror'=rémület, angol 'terrible'=rettenetes, ógörög 'türannosz'=zsarnok, amivel azonos a kun 'tirányos'.

A ro, mint zavaró hang, i, e, é-vel ejtve ugyancsak kifejezheti ezt a gondolatkört. Rí, riad, riadalom, rivall, rian (ropogó hang: jég), riog, riaszt, angol 'riot' (lásd: riad)=lármás csődület, 'riotry=zajongás, ógörög 'rigéo'=riad, spanyol 'riza'=pusztítás, dúlás. Áttételesen, m-vel kiegészítve, mint riadalmat keltő: rém, rémes, rémség rémület, rémítő, remegtető. Ha pedig valaki valamiért rem-eg, akkor rem-él. Rí-ből a rimán(y)kodás is, latinban u-val: 'rumor'=moraj, hangzavar.

Rez fordítva zer, zör: zireg, zörög, zörej>zaj, vagyis rezzen=zörren.

5.) Szintén a keletkezett hangot fejezi ki a latin 'ruo'=omlik. Rop, rob (mint erős hang) m vendéghanggal kiegészítve: romp>romb, ebből a rombol, rombolás. Hogy mennyire a keletkezett erős hangot kell érteni, azt kitűnően igazolja az ógörög 'rümbéo'=zúgattyúként forgat. Francia 'rompre'=rombol: összetör, betör. Latin 'rumpo' ua.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 22.

RO-ROV (5)

Ro-rov: a csend sérülése vészterhes hang által, avagy ami ilyen hangot kelt.

Az előző részben a romb, romp=mint az összeomlás hangja szóig jutottunk. Aki rombol=roppant. Rombol, lerombol, „romba dől". Romb a ferde négyszög is, mert nem ép, régi szótár szerint „dülényded". E romb szavunkból az ógörög 'rombosz', latin 'rombus', 'romboid'. Francia (b>p) 'rompis'=letört fa, 'rompre'=rombol, összetör, 'rompu'=eltört, letört.

6.) Valószínűleg külön jött létre a 'ro', latin 'ruo'=összeroppan, török szóból -om végződéssel, (mint ho-om>hám) a rom, miből a romol (r kiejtésével: omol, b előhanggal: bomol), romlandó, romlik, „romos ház",

„várrom”, „rommá lő”. Aki valamit tönkre tesz, az romt, ma így ejtjük: ront. Ráront, megront, leront. Romból magas hangon a latin: ’rimor’=feltúr, felszaggat. Rossz hangra: német ’rummel’=zsivaj, zűrzavar, ’rummeln’=zörögni, zajongani. Rom t előhanggal trom: német ’Trommel’=dobot verni, ’Trompete’=trombita, t>d: angol ’drum’=dob: egyaránt az erős hangról, lásd még: dörömböl, dorombol, doromb, dörög.

7.) Ha valami éppen romba dől, az ro-oz, rozzan. Roz>rosz>ros, miből a roskad (rosz-kad: rossz lesz), roskatag, ha már összeomlott: roskadt. Szétroncsolt valami a rost is. Ebből a rostos, rosta, áttételesen, mint szálakból álló: rostély (miből aztán további áttétellel a rostélyos). A német ’rost’=rostély is, és rosta is, ’raster’ háló, angol ’rushlight’=rostos belű lámpa. Aki magába roskadt: rostokol, magas hangon: rest, áttételesen: restel, restelkedik (eredetileg tunyálkodást jelent). Angol ’rest’=nyugalom. Ros pöszézve: rosz, hangsúlyozott sz-vel az erkölcsi romlást is jelentő rossz, rosszul, rosszkor, rosszaság. Köv. RO (6)

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 23

RO-ROV (6)

Ro-rov: a csend sérülése, vagy áttételesen: ami hangot kelt.

Az első részben láttuk, hogy a hangot keltő vágás, karcolás: rovás. Másként a hangról: rek k>c: rece, lásd ricsaj, recseg. A hangkeltő karcolással létrejövő vonal sokféle önálló értelmet is kapott.

8.) Rov v>f módosulattal: rőf, azaz rovásokkal jegyzett, rovott mértékegység. Angol ’row’=sortávolság.

Kirótt mérték, mint ro-at> rot, rut: ógörög ’rüthmizo’=pontosan kimér, ’rüthmos’=arány, mérték, ’rétosz’=kirótt, megszabott Tehát a ritmus rótt (kirótt) egységek sora. ’Ritus’ szintén kiszabott, előírt egymásutániság. Angol ’rating’=adókivetés, latin ’rátio’=számítás, számolás. És még: rovat, rovátka, v>b: rubrika. Spanyol ’rotulo’= felirat, kínai ’ru’=bejegyez.

9.) Minden, ami barázdás, olyan mintha rótt, rovott, rós, rús lenne. Legyen az föld, arc, gyalulatlan deszka, vagy bármi egyéb. Az utat is rójuk: nyomunkban bemélyedés keletkezik. A víz is rója a medrét. Angol ’rut’=keréknyom, kerékvágás, ’rout’=kiváj, ’route’=útvonal. Az erősen barázdás arc is rút (rútt), másként: rusnya, ronda. E gondolatkörben faragatlanságot is jelent, ami a falusi élet jellemzője – a városi ember szemszögéből. Latin ’rusticate’=rovátkol, ’rus’=szántóföld, ’rusticitas’= faragatlanság, ’rusticus’=mezei, faragatlan (gondoljunk a ró szavunkra, amikor „rusztikus” bútort veszünk), ’rustica’=goromba parasztasszony. (Kínai ’ru’=szégyenteljes, míg ’rú’=bejegyzés.) Angol ’rustic’=durván megmunkált, ’rural’=vidéki, falusi, ’row’ (rov)=nyers, feldolgozatlan.

Róna eredetileg rovott utat, ösvényt jelentett, s nyilván e jelentés teljesedett ki a lerovott, letarolt térségre. Szlovák ’rovina’=róna.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 24.

RO-ROV (7)

Ro-rov: a csend sérülése, avagy ami kellemetlen hangot kelt, áttételesen: ami veszélyes.

Roncsoljuk azt, amibe rovunk. Ebből áttételesen a ró jelentheti azt is, ami karcol. Többek között ilyen a tüske.

10.) Ha egy ág telve ro-val, akkor rós, v-vel: rovós. Latin: 'rosio'=maró érzés. Rós végére ejtve a meghatározó a-t: rósa. Innen a rózsa elnevezése. „Nincsen rózsa tövis nélkül". Hogy mennyire tüskésséget, s emiatti veszélyességet jelent e rózsa, az a latinból és az ógörögből pompásan igazolható. Latin 'ruscum' (ahol 'cum'=val, vel)=egértövis, 'róstrum' (ahol 'trum'=ami kiáll)=csőr, ógörög 'ramnosz'=ördögtövis, francia 'ronce'=tüskebokor, szögesdrót. Bizonyára mindig is a „rózsaszínű" (lásd: 'rozé') rózsa volt a legkedveltebb, hiszen e színre rá is ragadt e növénynek a tüskéiről, rovóiról kapott neve. (Az igazi vörös a pír=tűz szóból származik, lásd ógörög 'pür'=tűz, 'pürrósz' [mai kiejtéssel: piros]=tűzszínű.) Angol 'rose'=rózsa, 'rusatus'=vörösre festett. Latin 'rósa'=rózsa. Színéről kapta nevét a rúzs, a róka is rovos, azaz rőt színű (a ravasz, mint tulajdonság, áttételes értemény), e színéről a réz is. Réz angolban b előhanggal: 'brass'.

A latinban a vörösség, pirosság a rov v>b: rub módosulatával is kifejeztetett: 'rubor', 'rubidus'=sötétvörös (lásd még: rubin, rubeola). Rov, rub kis kiejtési módosulattal a rőt. Latin 'rutilus'=rőt, német 'rot'=vörös, magas hangon és t>d módosulattal angol 'red'. A rőt á-val rát. Rát n vendéghanggal ránt, jelentése pirosít, pörköl, pl. rántást csinál. Rőt t>z hangmódusulattal, magas hangon: réz. Pl. rezes orrú=vörös orrú.

A rozsda is rózsás színéről kapta nevét. Angol 'rust'=rozsda, német 'rostig'=rozsdás.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 25.

RO-ROV (8)

Jelentése: a csend többnyire zavaró, vészterhes sérülése, áttételesen: ami a csendet megzavarja. E réven veszélyt, romlást is jelenthet. Végezetül még négy érdekesség, már csak az áttételes jelentésűek közül.

12.) Ró-ból a ródal (német 'roden'=irt), azaz vagdos, s ki a bot végét ródalja, az rov-ít, rovidít: a bot rövid lesz. (Rövid-hez hasonló képzés: szelíd, szabad.) Ugyez b előhanggal - mint rekeg>b-rekeg, rokkan (összetörött)=(angol) 'b-roken') -, csak ö helyett e-t ejtve: latin '(b)revis'=rövid, '(b)reviter'=röviden, '(b)reviárium'=rövid kivonat.

13.) Ront á-val ránt: pl. kiránt. Ebből t>c módosulattal: ráncigál, lásd latin 'runco'= kigyomlál, 'runcátio"=gyomlálás. E szóban az n csak vendéghang (pl.: ilyet>ilyent), régi alakja: rát, ret. S így derül ki,

hogy a retek sem egyéb, mint amit ki kell ráncigálni (pl. mint valakit a bajból). Ezt bizonyítja hogy a német 'retten'=kiszabadít, viszont 'rettich'=retek', rotten'=gyomlál. (Itt kell megjegyezni, hogy e gyökből származik a rab, rabol (elragad) szó is. Ugyanis latin 'rapo'=rablás, ám 'rapum'=gyökérgumó, 'rapicius'=répa, 'rapulum'=kis retek.)

14.) Ro-od (mint dag-ad, mer-ed) egybe ejtve rod (>rogy), d>t váltással rot, rothad. Angol 'rot'=rothadás, 'rotten'=rothadt, 'rotting'=rothadó. Ez a ro magas hangú v-s változatából, a rev-ből is kifejezhető: reves, re(d)ves=rothadó belsejű. A hőség is lehet roggyantó, hangmódosulattal: rekkentő, rokkantó.

15.) S végezetül bemutatok egy szép képet, mely rávilágít a magyar szóalkotói gondolkodásra, végül is a magyar szókincs titkára: rezegből a reng, mély hangon ráng. Reng-ből r>l hangváltással: leng, ez mély hangon: láng. Vagyis reng=ráng=leng=láng. „A kőkor szava: kép."

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 26.

CSŰR

A csűr v-s párja: csavar. Jelentése: forgó mozgást végez, forgat. Csavar (ige és főnév), csavarog, csűr-csavar. Kicsavarni, becsavarni, megcsavarni, csavarhúzó, csavaros eszü, csavarog, csavargó. A gyök megfordításával - csav-vacs - és v>f módosulattal: csavar=facsar. Citromot, ruhát kifacsarni: kicsavarni. A szó további módosulással: csikar. Csavar=facsar= csikar: egy szó háromféle kiejtéssel.

Csűr ö-vel: csör, ebből a csörlő(=csűrlő), jelentése tehát csavaró.

Csavar r>l hangmódosulattal, magas hangon: csévél, csével: fonalat teker fel. Lásd még: cséve.

Csűr á-val: csár, pl. csárén, r>l módosulattal: „csálén áll a sapkád": elcsavarodott. Latin 'scauripeda'=csauripata: csáré (csavarodott) láb.

Csűr cs>t kiejtési változata: tor. Csavar=csűr>tor Tor tehát tekerést, csavarást jelent. Tornác felül fedett hely, ahol térülni-fordulni lehet, a kolostori kerengő valóban körbe is járható. Francia tournant=forduló. Torta=eredetileg csavart sütemény. Azért cseng egybe a torta és a 'tortúra' szó, mert az utóbbi kínzóeszközzel való csavarás. „Kicsikarni a vallomást". Latin 'torsio'=csikaró, facsaró görcs, kínzás, 'tormentum'=sodrott kötél, 'tornátor'=esztergályos,'torqueo'=sodor, facsar, 'torno'=torna: eredetileg forgást jelent. Kelta 'torque'=nyak-, azaz torokperec (ékszer). Bizonyára a torok is ide sorolható. Közismert szó a 'tornádó'=forgószél, vagyis csavarodó szél. Spanyol 'torcedero'=csavart, 'torcido'=sodort, csavart, 'tornillo'=csavar.
Ógörög 'torüné'=keverő, 'tórosz'=esztergapad, körző. Tehát torziós inga=csavarodó inga.

Tor>tur: angol 'turn'=forgás', fordulat, 'turner'=esztergályos, 'turnstile'=forgóajtó, latin 'turbo'=forgás, keringés.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 27.

KEB (1)

Alapgyöke: ko (zöngésen ejtve: go)=ki-, be-, meghajló. Ebből keb, köb (g-vel: göb)=térbeli íves forma. Kebel, nagykeblű, szűkkeblű, kebelbarát, keblére ölel, „a Föld kebelében". Ógörög 'kübelé', latin 'cÿbele' (kübele)=a nagy Istenanya neve, tehát nevében tisztán a kebel szó rejlik.

Latin 'cÿbæus'(kübéusz)=hasas, hordó alakú, de szállítóhajót is jelent. Köb k-vesztéssel öb: öböl, öblös, pl. öblös korsó, tengeröböl, s még: öblít, öblöget (belsejét, azaz öblét mossa).

Köb ü-vel: kübli, o-val: kobak, pl. „üres a kobakod", de jelent gömbölyű ivóedényt is. Kob b>p: kop, koponya=a fejcsont fölső, öblös része. Kop u-val: kupa. Angol 'cup'=csésze, 'cupel'=olvasztótégely, latin 'capula'=csésze. Lásd még: kupica. Kupa nem csak ivóedény, hanem koponya is: „kupán váglak", így áttételesen jelenthet fejet, főt is. Angol 'capital'=fő, legfőbb, latin 'caput'=fő, ami ezt fedi néha: kapucni. Kapca=lábtakaró. Kop-ból, mint (csupasz) fedő burokból az ógörög 'kopasz'= kopasz.

Koporsó is öblös tárgy. Latin 'capulus'=koporsó, 'capsula'=szekrényke, német 'Kapsel'=tok. Ógörög 'kápetosz'=mélyedés, lyuk, sír(bolt). Keb u-val és b>p váltással: kup, kúp. Kupak, kupac, kúpos, kuporog=mintegy kupac lesz, kuptor (kúp alakú égető kemence). Közismert szavak: kupola, kápolna.

Keb ö-vel ejtve köb: öblös, gömbölyded, pl. b>p módosulattal: köpcös (köb-cös). Köb, mint térfogat: német 'Kübel'=köböl, véka. Angol 'capacity'=kapacitás, űrméret. Köb mértani, „szögletesített" értelmezésben: köb-öl=széle, hossza, magassága egy öl. Köbtartalom, köböl búza, három a köbön. Francia 'cuber'=köbre emel, ógörög 'kübosz'=köbe valamely számnak, 'kübikósz'=köbre emelt szám.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 28.

KEB (2)

Az előző részben a keb, köb, kub, kup, kop=öblös térbeli formáról szóltunk.

Kup, kop szónak p>t módosulásos kiejtési alakja is kialakult: kut, kot. Ebből a kút, ógörög 'kútosz'=bemélyedés, edény, 'kóthon'=nagy pohár, 'kotülosz'=pohár, 'kotülé'=kis csésze, mélyedés. 'Kútosz' kiejtési változattal: a kutacs (gyerekkorban a fejtetőn lévő bemélyedés, régebben mesterségesen létrehozott fakadás is a beteg testrészen). A mélyedés jelentésből adatik a kóter (dunántúli eredetű tájszó), pl. sötét odu, luk, ahova többek között rabokat is dughatni. Német 'Kotter'=fogda, kutyaól, viskó. Angol 'cote'=ól, ház (állaté). Kutyuló=ponyvás kunyhó. Ógörög "kotülé'=mélyedés, 'kotüléthon'=csípőcsont mélyedése. Tehát tévedés a ház szóból levezetni a finn 'kota' szót: nem ház az, hanem öblös mély. (Ház pontos jelentése: ami véd, óv, ebből a haza szó is.)

A p hang c-vé is válhat, bizonyára a fent látott t hangon keresztül Példa p>c módosulásra: kuporodik=kucorodik, koppan=koccan, koccint, kopogtat=kocogtat, kocog. A keb (köb, kubus) szó eleve magával hozta, hogy a koc kiejtési változata szintén lehet mértani idom értelmű is: kocka (egyaránt hat lap által határolt öb). Szórészként: építőkocka, kockakő. Sík mintázatra: skótkockás, káposztás kocka. A kockázásból, mint szerencsejátékból: kockázat, kockáztat, kockázatos. Szláv kocka=csontból készült köböcske, szlovák 'kocka'=kocka, 'kockavaný'=kockás. Kocka tehát értelme és származása szerint valójában köbke, azaz kubik. Bizonyára úgy jön ehhez a kubikos, hogy esetében a talicska az öb.

A kocka és a kuckó eredetét tekintve tehát egy szó: egyaránt magukba foglalják a kucorog, kucorgás, kuporog, kupac gondolatát.

AZ ŐSNYELV TITKAIBÓL 29.

CSÚCS

Valaminek a hegye, keskenyedő végződése. Pl. a hegy csúcsa, a templomtorony csúcsa, az orr csúcsa. Áttételesen pl. csúcseredmény, a karrier csúcsa, világcsúcs. Csúcs a csücsök is, például a kifli csücske (csücsöke), a kötény csücske. A női csecs is csúcs, a mell csücske, ezen van a csecsbimbó, innen a csecsszopó és a csecsemő. A nagy mell öblös ö-vel ejtve: csöcs. Némely korsónak is van csöcse, ahonnan ihatni belőle. Van kinek a feje csúcsosodik, avagy kicsúcsosodik a tömegből. Aki csücsörít, az csúcsorít, pontosabban: csúcs-ol-ít. Aki száját csókra csücsöríti, annak szája csúcsorodik=csücsörödik. Aki csücsül valamin, annak csücskévé vált, amire ült, tehát csücsör lett. Mondjuk is: csücsörög, ebből cs-vesztéssel: ücsörög. A csücsörből a csőr, az ismétlés kihagyásával, mint pl.: kamomilla>kamilla. Felszólító módban: csüccs, csüccsenj! Csöcsörészés: a csecs játékos fogdosása. Csecs, csöcs, csúcs c-vel ejtve: cici, kicsinyítve cicike. (Didi a dudor-ból származik.) Ciciből a cucli, cuclizik. Ógörög 'titthe'=csecs, 'titthosz'=cici (csecs), titthiz'=ciciz (szoptat), 'tittheia'=dajkálás. Csecs: olasz 'ciccia', szláv 'cyc', 'cecy', német 'Zitze'=csecsbimbó, 'Zitzeln'= szopni. Hun 'dzidz'=szopni. Angol 'chichi'=cici, női mell, de csicsását, csecsét is jelent. Csakhogy a csecse a csín, pl. csínos (értsd: csiált>csinált) cse, csi gyökének kettőzése: csecse (pl.: tete=szép). Csecsebaba=szép baba. Csecsebecse cs>c módosulattal: cicoma. Vagyis ha más nyelvben is összecseng jelentésben és hangzásban a csecs és a csecse, ezek csakis az ősi magyar nyelvből terjedhetettek el egykoron. Szlovák 'čačaný', kínai 'chu-chu'=csecse (szép).